

1. האם מותר להניח תבנית עם דגים מבושלים על הפלטה בשבת בבוקר?

תשובה: יש לנו כאן שתי שאלות. א. האם חימום הדגים נחשב כבישול או כחימום. ב. היכן ניתן לחמם את הדגים שלא תהיה בעיה של מחזי כמבשל..?

אז אם הדגים מבושלים לגמרי כבר לא שייך בהם בישול ומותר לחמם אותם. אבל אם יש לדגים רוטב: נשאלת השאלה האם מותר לחמם הרי רוטב שהתקרר אינו נחשב מבושל. התשובה לכך, לבני אשכנז באמת יהיה אסור לחמם את הדג עם הרוטב, וע"כ יש להוציא את הדגים מן הרוטב לפני החימום. אך לבני ספרד הדעות חלוקות. יש שאמרו שאם הרוב דגים ויש מיעוט רוטב, מותר לחמם את הדגים עם הרוטב. וכך פוסק הרב עובדיה יוסף. ויש שאסרו. וכך פוסקים בני אשכנז. עיין בהערה בטעם המחלוקת¹.

היכן נחמם את הדגים? בעצם זו שאלה כללית היכן מותר לחמם מאכלי מבושלים בשבת? התשובה לזה: מותר לחמם במקום שאין דרך לבשל בו. ולכן מותר להניח מאכלים ע"ג כלי כלשהו שנמצא על הפלטה או על הבלעך. ויש שאומרים שמותר להניח ישירות על הפלטה, כיון שאין הדרך לבשל על הפלטה.

2. האם מותר להוסיף מים לתוך סיר חמין שעל הפלטה?

תשובה: צדדי השאלה: א. האם שייך במים הללו בישול או שזה רק חימום. ב. האם כשאנחנו מעבירים את המים מהמיחם לכלי שני זה נחשב שכבר סילקנו אותם מהאש ויהיה אסור להחזיר אותם לכלי ראשון שעל האש. או שכל עוד בדעתנו להחזיר אותם אין זה סילוק.

למעשה: לדעת השולחן ערוך אסור להוסיף מים, כיון שלדעתו ברגע שהמים הרותחים יוצאים מכלי ראשון, הם נחשבים כאינם מבושלים אפילו שהם עדיין רותחים, ושוב אסור להכניסם לכלי ראשון שעל הפלטה. אולם לדעת בני אשכנז, כל עוד המים חמים הם נחשבים מבושלים. ואין בעיה של מחזי כמבשל, כיון שכל היה בדעתו להחזירו לאש הרי זה מוגדר כחזרה. ויזהר לערות את המים בנחת כדי שלא יכנס לכלל מגיס (סי' רג סעיף ד. ובבאור ה' בשיח סעיף ד ד"ה אם. וכ"כ בחזו"ע שבת ח"א עמ' צד. ודעת בני אשכנז: רג ד ברמ"א ובשעה"צ ס"ק מז. ששי"כ פ"א יז).

3. האם מותר לכסות את הסירים שעל הפלטה במגבת וכדו'?

תשובה: כאן אנחנו מגיעים לשאלה, איך מותר לחמם מאכלים בשבת.. באילו אופנים...? והתשובה לכך: מותר לחמם אבל אסור להטמין. וא"כ עלינו לבדוק האם כיסוי הסירים שעל הפלטה מוגדר כהטמנה.

ראשית נתחזר על הכללים: ההטמנה היחידה המותרת היא: הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, לפני שבת! אבל בשבת עצמה אסור. והטמנה בדבר המוסיף הבל לעולם אסורה.

מהי הטמנה? כמה כללים: א. שהכיסוי יעטוף ויגע בכלי או באוכל. ב. מטרת ההטמנה לשם שמירת חום ולא לשם ניקיון וכדו'. ג. הטמנה במקצת, לדעת הרמ"א אינה הטמנה. ולדעת השו"ע נחשב הטמנה. ויש

מקורות והוספות

¹ לגבי תבשיל שרובו יבש ומיעוטו לח. דעת בני אשכנז מובאת במשנ"ב בסי' שיי"ח ס"ק לב. ואם נשאר מעט לחלוחית מותר - עיין באורחות שבת פ"א אות כב. וכן באור לציון פ"ל תשובה יג. אך המנחת כהן התיר. וכ"כ בפמ"ג סי' רג מ"ז ס"ק יג. וכף החיים שיח סב. וחזו"ע שבת ח"א עמ' פג. ויש מקום להתיר זה ע"פ רבינו ירוחם שמתיר בכל רוטב שמצומק ורע לו.

שלמדו שכל מה שהשולחן ערוך אומר שהטמנה במקצת שמה הטמנה זה דווקא בדבר המוסיף הבל. אבל בדבר שאינו מוסיף הבל גם הוא מודה שהטמנה במקצת אינה הטמנה.

וכעת ניגש לברר את המציאות: איך מתייחסים למגבת שעוטפת את הסירים שעל הפלטה, האם נאמר שזה כהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, שהרי המגבת לא מוסיפה שום חום למאכל. אבל מצד שני היות והפלטה מוסיפה חום, אז התוצאה של עטיפת המגבת היא כמו הטמנה בדבר המוסיף הבל.

נחלקו בזה הפוסקים. מנהג בני אשכנז להתייחס לזה כהטמנה בדבר המוסיף הבל. ומנהג בני ספרד שמעיקר הדין מתייחסים למגבת בפני"ע, שאין זו הטמנה בדבר המוסיף הבל.

למעשה: לבני אשכנז יהיה אסור לכסות את הסירים לגמרי. כיון שזו הטמנה בדבר המוסיף הבל שאסורה גם לפני שבת. אבל מותר יהיה לעשות הטמנה במקצת. כלומר להשאיר חלק בסירים שיהיה גלוי.

ובני ספרד: לפני שבת, מותר לכסות את הסירים אפילו לגמרי, כיון שזו הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל. ובשבת עצמה: תלוי איך לומדים בדעת השולחן ערוך, האם הטמנה במקצת מותרת בדבר שאינו מוסיף הבל?²

4. גברת כהן הכינה בקבוק מטרנה לבנה הקטן, ופתאום הוא נרדם, האם גברת כהן יכולה להניח את הבקבוק בתוך קערה (כלי שני) עם מים חמים כדי לשמור על החום של הבקבוק?

תשובה: מותר להטמין בשבת מאכל צונן בתוך דבר שאינו מוסיף הבל, כיון שאין על זה שם הטמנה (סי' רנ"ז סעיף ו').

מה נחשב צונן?, מבואר בשולחן ערוך, שמשעה שהעבירו מאכל לכלי שני, הוא נחשב כצונן, ומותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל, כגון מרק בצלחת, או בקבוק מטרנה, כיון שהם אינם בכלי ראשון, דינם כמאכל צונן, ומותר לעוטפם במגבת וכו' כדי לשמור שלא יצטננו יותר (סעיף ה').

מטעם זה יש פוסקים שמתירים להטמין בקבוק מטרנה ושאר דברים בתוך כלי שני עם מים חמים, כיון שדינו כדבר שאינו מוסיף הבל שמותר להטמין בו דברים קרים, וכך סובר החזון איש, וכן פוסק הרב עובדיה יוסף. מנגד יש פוסקים שסוברים שאסור להטמין בתוך כלי עם מים חמים, כיון שזה נחשב הטמנה בדבר שמוסיף הבל, ויהיה מותר להכניס רק חלק מהבקבוק לתוך המים, ושחלקו יהיה מחוץ למים ואז נחשב כהטמנה במקצת המותרת. וכך פוסק המשנה ברורה.

מקורות והוספות

² מנהג בני אשכנז מובא בסי' רנז ס"ק מג. ומנהג בני ספרד לגבי הטמנה במקצת בדבר שאינו מוסיף הבל, דעת המתירים: שו"ע הרב סי' רנז קונטרס אחרון ס"ק ב. וכ"כ באור לציון ח"ב יז יב. ודעת המחמירים בשו"ע: המשני"ב ב"רנ"ג ס"ק סט. וברנ"ח ס"ק ב. ולגבי המנהג להחשיב את הצירוף של המגבת עם הפלטה כהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל: כה"ח רנז ס"ק מג. ובחזו"ע שבת ח"א עמ' נח התיר לכתחילה).